

NOVAMENT SOBRE LA CATEQUESI XIV DE CIRIL DE JERUSALEM

Sebastià JANERAS

Fa deu anys publicava un article en què intentava de situar en el temps la Catequesi XIV de Ciril de Jerusalem i, de retop, totes les seves catequesis¹. De fet, deu anys abans d'aquest article ja m'havia ocupat del tema de la distribució de les catequesis ciril·lianes al llarg de la quaresma i de l'any de la seva predicació². Torno ara, en 1996, sobre aquesta qüestió per confirmar els termes exposats en els treballs anteriors, sobretot en el primer esmentat (1986). M'hi porta, en bona part, la publicació recent d'una traducció italiana de les catequesis ciril·lianes³.

Resumim algunes qüestions prèvies. La Catequesi XIV va ser pronunciada un dilluns. Aquest punt és admès per tothom, perquè és el mateix Ciril qui ho diu: «...la gràcia de Déu disposà que sentíssis ahir, diumenge...»⁴; «deixant ja les coses restants de la nostra argumentació que vaig dir ahir en la nostra assemblea dominical...»⁵. D'altra banda, la Catequesi XVIII fou predicada un divendres, com es desprèn clarament de les paraules del mateix Ciril: «...ἐκ τε τῆς ὑπερθέσεως τῆς νηστείας τῆς παρασκευῆς καὶ τῆς ἀγρυπνίας...»⁶. Per tant, les catequesis XIV a XVIII ocuparen cinc dies d'una mateixa setmana: dilluns: XIV; dimarts: XV; dimecres: XVI; dijous: XVII; divendres: XVIII.

1. S. JANERAS, *À propos de la Catéchèse XIVe de Cyrille de Jérusalem*, dins *Ecclesia Orans* 3 (1986) 307-318.

2. S. JANERAS, *Sobre el cicle de predicació de les catequesis baptismals*, dins *Revista Catalana de Teologia* 1 (1976) 159-182.

3. CIRILLO E GIOVANNI DI GERUSALEMME, *Catechesi prebattesimali e mistagogiche*. Traduzione di Gabriella Maestri e Victor Saxer. Introduzione e note di Victor Saxer (Lecture cristiane del primo millennio 18), Milà 1994.

4. Τῆ γοῆς ἡμέρα κατὰ τὴν κυριακὴν, *Cat. XIV* 24.

5. Τὰ γοῆς τῆς ἐπὶ τῆς συνάξεως εἰρημμένα τῆς κυριακῆς..., *Cat. XIV* 26.

6. *Cat. XVIII* 17. Dono aquest text en grec, perquè la seva traducció porta ja un cert problema relatiu a aquest divendres que tocaré en una altra ocasió.

Ara bé, de quina setmana es tracta? En quin dilluns fou pronunciada la Catequesi XIV? Els autors la col·loquen generalment el dilluns de la Setmana Santa. I segons això, Ciril predicà la Catequesi XVIII el Divendres Sant. Però no es pot tractar de cap manera de la Setmana Santa. Egèria, que era a Jerusalem durant l'episcopat de Ciril, diu ben clarament que durant la Setmana Santa no hi havia catequesi:

«Octava enim septimana quadragesimarum, id est quae appellatur septimana maior, iam non vacat eos doceri, ut impleantur ea, quae superius dicta sunt.»⁷

I, en el capítol sobre la catequesi baptismal, Egèria diu que el bisbe pronunciava la darrera catequesi, en la qual anunciava les catequesis sobre els misteris per a després de Pasqua, el divendres abans de la Setmana Santa:

«Cum autem iam transierint septem septimanae, superat illa una septimana paschalis, quam hic appellant septimana maior, iam tunc venit episcopus mane in ecclesia maiore ad Martyrium. [...] Alloquitur omnes episcopus et dicit: "Per istas septem septimanas legem omnem edocti estis Scripturarum nec non etiam de fide audistis; audistis etiam et de resurrectione carnis, sed et simboli omnem rationem, ut potuistis tamen adhuc cathecumini audire; verum autem quae sunt misterii altioris, id est ipsius baptismi, qui adhuc cathecumini, audire non potestis. Et ne extimetis aliquid sine ratione fieri, cum in nomine Dei baptidati fueritis, per octo dies paschales post missa facta de ecclesia in Anastase audietis".»⁸

Per tant, cal avançar aquestes catequesis una setmana i col·locar-les en la que precedeix la Setmana Santa. La Catequesi XVIII correspondria, doncs, al divendres abans del dissabte de Llätzer i del Diumenge de Rams⁹. Però hi ha, en la Catequesi XIV, una al·lusió a unes lectures de la litúrgia que ha de permetre de corroborar aquesta col·locació. Diu, en efecte, Ciril:

«La continuació de l'ensenyança de la fe em persuadia de parlar també de l'ascensió, però la gràcia de Déu disposà que sentíssim ahir, diumenge, moltíssimes coses pel que es podia esperar de la meua feblesa. Per disposició de la divina gràcia, l'ordre de les lectures fetes en la nostra assemblea comportava coses que es referien a l'ascensió del nostre Salvador al cel.»¹⁰

Quines eren aquestes lectures, en un diumenge de la fi de la Quaresma, que permetia parlar de l'ascensió de Crist? G. Kretschmar, que col·loca la Cat. XIV el Dilluns Sant i, doncs, la predicació sobre l'ascensió el dia abans, Diumenge

7. *Itinerarium Egeriae*, 46,4; ed. S. JANERAS, *Egèria, Pelegrinatge* (Bernat Metge 238), Barcelona 1986, pp. 215-216.

8. *Itinerarium Egeriae*, 46, 6; *Egèria* 215-216 (Janeras).

9. Del caràcter d'aquest divendres, com he dit, me n'ocuparé en una altra ocasió.

10. *Cat. XIV* 24. Empro la traducció de V. Esmarats per a un proper volum de «Clàssics del cristianisme».

de Rams, veu en Egèria el testimoni que en aquest Diumenge de Rams hi havia una commemoració de l'ascensió, per tal com hi havia una estació al cim de la muntanya de les Oliveres, a l'Imbomon, on són dites oracions i lectures «adequades al dia i al lloc»¹¹. Amb això, Kretschmar creu que aquest ofici a l'Imbomon, abans de la processó, tot baixant cap a la ciutat, en record de l'entrada del Senyor a Jerusalem, era una commemoració de l'ascensió. Diu Egèria:

«Hora ergo septima omnis populus ascendet in monte Oliveti, id est in Eleona, in ecclesia; sedet episcopus, dicuntur ymni et antiphonae aptae diei ipsi vel loco, lectiones etiam similiter. Et cum ceperit se facere hora nona, subitur cum ymnis in Imbomon, id est in eo loco, de quo ascendit Dominus in caelis, et ibi seditur; nam omnis populus semper presente episcopo iubetur sedere, tantum quod diacones soli stant semper. Dicuntur et ibi ymni vel antiphonae aptae loco aut diei: similiter et lectiones interpositae et orationes.»¹²

Es desprèn realment d'aquest text que a la Jerusalem del segle IV es feia una commemoració de l'ascensió el Diumenge de Rams? No ho crec pas. Cal recordar el text evangèlic: *Cum appropinquasset ad Bethphage et Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliveti...* (Lc 19,29)¹³. En el camí de Betània i Betfagé a Jerusalem es troba l'Imbomon i l'Eleona. En temps d'Egèria no s'iniciava a Betània la processó d'entrada a Jerusalem, però sí a la muntanya de les Oliveres, a les envistes de la ciutat santa. Kretschmar es fixa en l'expressió –frequentíssima en Egèria– *aptae diei et loco* per a corroborar que, a l'Imbomon, es commemorava l'ascensió. Kretschmar destaca el paral·lelisme existent entre l'explicació sobre aquest diumenge i la que llegim en el capítol dedicat a la Pentecosta. I això el porta a afirmar: «Der Einzug Christi in das himmlische Jerusalem und sein himmlisches Königtum entsprechen dem Königseinzug nach dem Jerusalem auf Erden.»¹⁴ Però en l'explicació de la Pentecosta Egèria diu explícitament que es llegeix el passatge evangèlic sobre l'ascensió de Crist¹⁵, cosa que no fa el Diumenge de Rams.

Cal tenir present que Egèria diu que es fan oracions i lectures *aptae diei et loco*, tant a l'Eleona com a l'Imbomon. Si a l'Imbomon es commemorava l'ascensió, què es commemorava a l'Eleona? A més, en les altres ocasions en què la comunitat puja a l'Imbomon, Egèria empra també la frase esmentada relativa a les lectures i pregàries. Ho fa, per exemple, la nit del Dijous al Divendres

11. G. KRETSCHMAR, *Die frühe Geschichte der Jerusalemer Liturgie*, dins *Jahrbuch für Liturgik und Hymnologie* 2 (1956) 23, nn. 30; 37-38.

12. *Itinerarium Egeriae*, 31,1: Egèria 191-192 (Janeras).

13. Cf. també Mt 21,1; Mc 11,1.

14. KRETSCHMAR, *Die frühe Geschichte* 38.

15. «Legitur etiam et ille locus de evangelio ubi dicit de ascensu Domini» (*Itinerarium Egeriae*, 43,5: Egèria 208-209 [Janeras]). És conegut el problema suscitat arran del cap. 42 sobre el quarantè dia després de Pasqua i l'existència de la festa de l'Ascensió separada de Pentecostès.

Sant, en què no es pot pensar que es commemori l'ascensió¹⁶. ¿Potser cal prendre les expressions egerianes sobre l'adequació al dia i al lloc en un sentit més lax i veure més aviat l'adequació sobretot al dia, tal com quedarà ben palès després en la processó que davalla de la muntanya de les Oliveres cap a Jerusalem, recordant l'entrada solemne de Jesús?

Les lectures i els cants assenyalats pel leccionari armeni haurien d'aportar una mica de llum. En la lectura apostòlica (Ef 1,3-10) veu també Kretschmar una confirmació de la seva tesi, i anomena aquest passatge «der große Hymnus auf die himmlische Herrschaft Christi»¹⁷, però no es tracta necessàriament d'un text «ascensionista». La lectura evangèlica és la narració de l'entrada a Jerusalem (Mt 21,1-11), commemoració avançada ja, doncs, al matí. Els salms abans de l'epístola i de l'evangeli són: 97,8b-9a: *Simul montes exsultabunt a conspectu Domini, quoniam venit iudicare terram*, i 96,6: *Dominus regnabit, exsultet terra*.

No crec que, a Jerusalem, el Diumenge de Rams es commemorés l'ascensió de Crist. En conseqüència, l'al·lusió de Ciril a una lectura, el dia abans de la Cat. XIV, que l'havia dut a parlar de l'ascensió, no es refereix al Diumenge de Rams. I, per això mateix, les Cat. XIV-XVIII no foren pronunciades durant la Setmana Santa, conclusió a què ja arribava per altres costats, com he dit més amunt (Egèria afirma explícitament que durant aquells dies no hi havia catequesi).

Proposat per mi el diumenge anterior a Rams, caldria veure quines lectures li assignen els antics leccionaris de Jerusalem. El leccionari armeni¹⁸ no indica lectures per a cap diumenge de Quaresma. Per això, en el meu article de 1986, em fixava en el leccionari georgià, malgrat ser posterior. Aquí, les lectures indicades no donen cap mena de motiu per a parlar de l'ascensió¹⁹:

Ef 4,25-5,2: Pau dóna normes de vida cristiana.

Lc 16,19-3: el mal ric i el pobre Llätzer.

Tenint present el principi, ben constatat, que les perícopes van tenir, molt sovint, un procés de reducció, intentava de veure si en un text més llarg de l'epístola podíem trobar un passatge que es referís més o menys a l'ascensió. Si agafem des de 4,7, llegim:

«Cada un de nosaltres ha rebut la gràcia segons la mesura del do de Crist. Per això diu l'Escriptura: *Va pujar a les altures, s'endugué un seguici de captius, va repartir*

16. «Et inde iam hora noctis forsitan sexta itur susu in Imbomon cum ymnis, in eo loco ubi ascendit Dominus in caelis. Et ibi denuo similiter lectiones et ymni et antiphonae aptae dici dicuntur; orationes etiam ipsae quaecumque fiunt, quas dicet episcopus, semper et diei et loco aptas dicet» (*Itinerarium Egeriae*, 35,4: *Egèria* 196 [Janeras]).

17. KRETSCHMAR, *Die frühe Geschichte* 38.

18. A. RENOUX, *Le codex arménien Jérusalem* 121, vol. 2 (PO XXXVI,2), París 1971, núms. XVIII-XXXIII.

19. M. TARCHNISCHVILI, *Le grand lectionnaire de l'Église de Jérusalem (Ve-VIIIe siècle)*, 1 (CSCO 189), núms. 331-575.

dons als homes (Sl 67 [68],19). Ara bé, això de va pujar vol dir que primer havia baixat a les regions inferiors, és a dir, a la terra. El qui va baixar és el mateix que després ha pujat més amunt de tots els cels, per dur a plenitud totes les coses.» (Ef 4,7-10).

Es dóna el cas que, entre els textos bíblics citats per la Catequesi XIV, hi ha el salm 67,19, usat també per Pau. És a partir d'aquests fets que jo proposava la hipòtesi que una perícope més llarga havia permès potser a Ciril de parlar sobre l'ascensió el diumenge anterior al de Rams, el dia abans de la Catequesi XIV, pronunciada un dilluns.

Ara bé, ja llavors, el bon amic P. Athanase Renoux, agraint-me la separata que li vaig enviar, em cridava l'atenció sobre una sèrie de lectures de la tradició armènia posterior, i concretament em remetia a un article seu²⁰, que podia donar una pista més segura. Efectivament, com el mateix Renoux ha demostrat en més d'una ocasió, la tradició litúrgica armènia ha conservat un fons molt important de l'antiga litúrgia de Jerusalem. En el cas de la quaresma, les lectures assignades als dimecres i divendres de cada setmana, més les lectures de tots els dies de la segona setmana, corresponen a les lectures que trobem en l'antic leccionari armeni de Jerusalem, del segle V²¹. Es pot suposar que les lectures dominicals de quaresma del ritu armeni corresponen també a l'antiga tradició jerosolimitana? Si és així, pel que fa al diumenge abans de Rams (sisè diumenge de quaresma) tenim les lectures següents²²:

Is 66,1-24

Col 2,8-3,17

Mt 22,34-23,39

En la lectura evangèlica hi ha aquest passatge (Mt 22,43-44): «Com és, doncs, que David, mogut per l'Esperit, l'anomena "Senyor", quan diu: *Digué el Senyor al meu Senyor: Seu a la meva dreta, fins que hagi posat els teus enemics per escambell dels teus peus?*» Doncs bé, en els darrers apartats de la Catequesi XIV (27-30), Ciril parla de la sessió de Crist a la dreta del Pare. I, més explícitament, en XIV 28, Ciril cita el salm 109 i també Mt 22,44, on apareix aquest salm:

«Ara vosaltres heu de recordar algunes de les moltes coses que s'han dit sobre aquest tema: que el Fill seu a la dreta del Pare. El salm cent nou diu clarament: *Digué el Senyor al meu Senyor: Seu a la meva dreta fins que hagi posat els teus enemics per escambell dels teus peus* (Sl 109,1). Confirmant el Salvador aquestes paraules en els evangelis, diu que David no les ha dites d'ell mateix sinó per inspiració de l'Esperit Sant, quan diu: *Així, doncs, com David, mogut per l'Esperit, l'anomena Senyor, quan diu: El Senyor va dir al meu Senyor: Seu a la meva dreta, etc.?*»

20. A. RENOUX, *Les lectures quadragésimales du rite arménien*, dins *Revue des études arméniennes* 5 (1968) 231-247.

21. RENOUX, *ibid*; *id.*, *Le codex arménien*, núms. XVIII-XXXIII.

22. RENOUX, *Les lectures* 246.

Poc després (XIV 29), entre molts passatges neotestamentaris, Ciril cita He 1,13, on l'autor es refereix també al Sl 109,1. I unes ratlles abans, en el mateix paràgraf, el catequeta cita un passatge de la Carta als Colossencs, concretament Col 3,1: *Per tant, si vau ressuscitar amb el Crist, cerqueu les coses de dalt, on és el Crist, assegut a la dreta del Pare*. I, com hem vist, la lectura apostòlica d'aquest diumenge en la tradició armènia és Col 2,8-3,17.

Tot això corrobora –més encara que la meua hipòtesi anterior basada en el leccionari georgià– que l'ocasió de parlar de l'ascensió s'escaigué el diumenge abans de Rams i, per tant, que la Catequesi XIV fou pronunciada l'endemà, dilluns.

Ara em cal tornar a tocar la qüestió subsegüent: quin any, en un dilluns abans de Rams, va predicar Ciril la Catequesi XIV? Refaig la qüestió, perquè va vinculada amb el que he dit fins ara i perquè el que diu V. Saxer en la traducció italiana esmentada²³ presenta una certa confusió.

Ciril, en aquesta mateixa catequesi fa al·lusió al mes de Xàntic a penes encetat i a la primavera arribada:

«En quin temps ressuscità el Senyor?, en temps d'estiu o en un altre temps? En el mateix Càntic dels Càntics, una mica més amunt del fragment que hem citat fa poc, diu: *L'hivern ha passat, la pluja s'ha esvaït i se n'ha anat; esclaten les flors per la contrada; el temps d'ebrotar és arribat* (Ct 2,11-12). Per ventura no és ara que la terra és plena de flors i es poden les vinyes? Veus com diu que ja ha passat l'hivern? Iniciat aquest mes de Xàntic, ja la primavera és aquí. Aquest és el mes que els hebreus anomenen el primer mes, en el qual se celebra la festa de Pasqua, primer en sentit figurat, ara en sentit real. Aquest és el temps de la creació del món; aleshores Déu digué: *Que la terra produeixi la vegetació: herba que doni llavors de la seva espècie i semblança* (Gn 1,11). I ara, com veus, ja germina tota mena d'herba. I com aleshores Déu, en crear el sol i la lluna, els donà un curs de dies i nits iguals, així també fa pocs dies s'esdevingué el temps de l'equinocci.»²⁴

D'aquest text cal destacar diverses coses:

- a) ha passat l'hivern;
- b) s'inicia el mes de Xàntic (24-25 de març);
- c) ha arribat la primavera;
- d) fa pocs dies que hi ha hagut l'equinocci de primavera.

En quin any es donen aquestes coincidències? De fet, cal decidir-se entre dos anys, que són els que més s'han proposat per a la datació de les catequesis ciril·lianes: 348 i 350. Dom Toutté²⁵ col·locava les catequesis XIV-XVIII durant la Setmana Santa i proposava, encertadament, un any en què la Pasqua caigués més aviat en els primers dies d'abril per tal que les paraules de Ciril

23. Cf. n. 3.

24. *Cat.* XIV 10.

25. En la seva *Dissertatio* II, c. 5, que precedeix l'edició de les catequesis (*PG* III 155-156).

tinguessin sentit. Concretament, proposava l'any 348. La seva opinió ha estat seguida per molts autors, el més recent dels quals V. Saxer, el qual sembla col·locar, com Touttée, la Catequesi XIV el Dilluns Sant, 28 de març del 348²⁶. Amb això, certament, han passat uns dies (una setmana) des de l'equinocci, i el mes de Xàntic ja ha començat fa 3/4 dies. Però si les Catequesis XIV-XVIII no pertanyen a la Setmana Santa, com crec haver demostrat, sinó a la setmana anterior, ens trobaríem que la Catequesi XIV hauria estat pronunciada, aquest any 348, el dia 21 de març, amb la qual cosa Ciril no podria dir que *fa pocs dies* que hi ha hagut l'equinocci, i el mes de Xàntic encara no hauria començat.

Aquestes catequesis (XIV-XVIII) s'han de col·locar a la setmana abans de la Setmana Santa de l'any 350. Llavors les expressions de Ciril tenen ple sentit: quan pronuncia la Catequesi XIV, el 26 de març, fa cinc dies de l'equinocci i acaba d'iniciar-se el mes de Xàntic, la primavera ja és present.

any 350

març	21 dimecres	equinocci
	22 dijous	
	23 divendres	
	24 dissabte	24-25: inici del mes de Xàntic
	25 diumenge	abans de Rams (comentari de l'ascensió)
	26 dilluns	Catequesi XIV
	27 dimarts	Catequesi XV
	28 dimecres	Catequesi XVI
	29 dijous	Catequesi XVII
	30 divendres	Catequesi XVIII
	31 dissabte	de Llätzer
abril	1 diumenge	Rams
	2 dilluns	
	3 dimarts	
	4 dimecres	
	5 dijous	
	6 divendres	
	7 dissabte	
	8 diumenge	Pasqua

26. Però Saxer cau en algunes contradiccions. En la introducció (pp. 29-30) diu que la *Cat. XIV* va ser predicada «alcuni giorni dopo l'equinozio di primavera, l'ultimo lunedì prima di Pasqua» (per tant, el Dilluns Sant). En la nota a *Cat. XIV* 10 (p. 432, n. 3) diu que Pasqua, aquell any (348), s'escaigué el 3 d'abril (cosa que és cert), i l'equinocci el «*lunedì prima delle Palme*», i durant aquesta setmana (per tant, abans de Rams, no durant la Setmana Santa) Ciril predicà les catequesis XIV-XVIII. Comentant *Cat. XIV* 24 (p. 447, n. 42), diu que Ciril pronuncià la *Cat. XIV il lunedì successivo* (al Diumenge de Rams, cal entendre, pel que diu), és a dir, el dilluns 21 de març (del 348) i que l'equinocci ha tingut lloc «il giorno precedente»; per tant, el diumenge 20!

Hi ha dues catequesis que semblen no anar d'acord, pel que fa al temps de l'any, amb el que hem trobat en la Cat. XIV. La Cat. IV sembla pronunciada durant l'hivern:

«Ja veus com els arbres queden tants mesos sense fruits i fulles, però tots, passat l'hivern, reviuem altre cop com si ressuscitessin d'entre els morts.»²⁷

Però és que, de fet, aquesta catequesi, una de les primeres, era pronunciada encara durant l'hivern, ni que fos cap al final de l'estació. La dificultat es presenta més aviat amb la Cat. XVIII, on Ciril diu:

«És temps d'hivern, com veus. Ara els arbres estan com morts. On són les fulles de la figuera?, on els penjolls de raïm dels ceps? A l'hivern tot és mort, i a la primavera, verd. I quan arriba el temps, aleshores sorgeix com de la mort la força de la vida.»²⁸

En la Catequesi XIV quedava clar que ja havia passat, de pocs dies, l'equinocci de primavera i que s'havia iniciat el mes de Xàntic. Com pot ser, doncs, que, en la Cat. XVIII, Ciril parli de l'hivern com a present? És que aquesta catequesi no pertany al mateix any que la XIV? De fet, però, si calgués entendre que és una catequesi hivernal, caldria situar-la en un any en què la Pasqua fos molt baixa. Els anys en què s'esdevingué això i que fossin compatibles amb l'episcopat de Ciril podrien ser només: 354 o 365 (Pasqua el 27 de març) o 384 (Pasqua el 24 de març). El 346 (Pasqua el 23 de març) sembla massa aviat; el 357 (també Pasqua el 23 de març) és l'any del primer exili de Ciril.

Atès que, en la Cat. XVIII, Ciril no diu, com en la XIV, «fa pocs dies», «iniciat aquest mes de Xàntic», etc., potser cal prendre les paraules del catequeta en un sentit més general: Ciril, passats pocs dies de l'inici de la primavera, parla del contrast entre l'hivern (encara molt present en la ment de tothom) i la primavera (ja encetada). No sabia trobar-hi una altra explicació. Fins i tot en el cas que el recull de catequesis ciril·lianes que se'ns ha conservat no pertanyin totes a un mateix any²⁹, la Cat. XVIII, predicada certament el divendres abans de Rams³⁰, fou predicada un cop iniciada ja la primavera.

27. Ὁρᾶς ὅπως τὰ δένδρα νῦν ἐπὶ τοσοῦτοις μῆσιν ἄκαρπα καὶ ἄφυλλα καθέστηκεν· ἀλλὰ ὄλα τοῦ χειμῶνος παρελθόντος, αὐθις ὡσπερ ἐκ νεκρῶν ἀναβιοῖ (Cat. IV 30).

28. Χειμέριος ὁ καιρὸς, ὡς ὀρᾶς· ἔστηκε τὰ δένδρα νῦν ὡς νεκρά. Ποῦ γὰρ τὰ φύλλα τῆς συκῆς; ποῦ οἱ βότρυες τῆς ἀμπέλου; ἀλλ' ἐν χειμῶνι ταῦτα νεκρά, καὶ ἐν ἔαρι χλοερά· καὶ ὅταν ὁ καιρὸς παραγένηται, τότε ὡσπερ ἀπὸ νεκρώσεως ἀποδίδονται ἡ ζωοποίησις (Cat. XVIII 7).

29. Alguna catequesi podria ser pronunciada en més d'un any, formant ja gairebé un text ritual. És el cas de les paraules amb què Ciril anuncia, en la Cat. XVIII, les catequesis mistagògiques per a després de Pasqua, paraules que Egèria recorda, d'una manera molt semblant, que el bisbe pronuncia el divendres abans de la Setmana Santa. Cf. *Itinerarium Egeriae*, 41,6: *Egèria* 215-216 (Janeras).

30. Si fos un Divendres Sant, com volen molts autors, encara seria més avançada la primavera.

En resum, doncs, proposo l'any 350 per a la predicació de les Catequesis XIV-XVIII, que cal situar en la setmana (de dilluns a divendres) abans de la Setmana Santa, setmana que aquell any començava, com hem vist, el primer d'abril (Rams) i acabava el dia 8 d'abril, festa de Pasqua.

Sebastià JANERAS
Bailèn, 161, s/àtic 1^a
08037 BARCELONA

SUMMARY

The author reaffirms the thesis, already maintained some years ago, that Cyril of Jerusalem's Catechesis XIV, was pronounced the Monday before Palm Sunday. Consequently, the Catequeses XV-XVII were given on the successive days, from Tuesday to Friday. From the words of Cyril himself one must infer that these homilies were pronounced in the year 350.